

УДК 343

T. Savenkova

SUBJECT OF A CRIME OF CONCEALMENT OR MISREPRESENTATION OF INFORMATION ON THE ECOLOGICAL STATE OR POPULATION MORBIDITY

Т.Г. Савенкова

*здобувач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ*

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ПРИХОВУВАННЯ АБО ПЕРЕКРУЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АБО ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Питання, що стосується суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України, важливі як для теорії кримінального права, так і для практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми суб'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення присвятили свої наукові праці С.Б. Гавриш, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчук, Ю.С. Шемшученко, В.О. Навроцький, І.О. Харь та інші. Проте дослідження стосувалися злочинів проти навколишнього природного середовища і лише частково торкалися задекларованої проблеми, що є свідченням того, що ця проблема не знайшла свого належного вирішення.

Метою статті є дослідження суб'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення.

Основні результати дослідження. Проблема суб'єкта злочину загалом, а також суб'єкта діяння, передбаченого ст. 238 КК України 2001 р., має певний теоретичний і практичний багаж у науці кримінального права [1, с. 137–147; 2, с. 18–20; 3, с. 58; 4, с.20; 5, с. 3–4; 6, с. 1–260; 7, с. 130; 8, с. 1–318; 9, с. 1–36; 10, с. 1–304; 11, с. 82–86; 12, с. 130–141; 13, с. 1–140]. Питання про суб'єкт злочину протягом багатьох років було дискусійним у теорії кримінального права. Зазначимо, що і на сьогодні в ряді моментів, які характеризують цей елемент складу злочину, немає єдності поглядів серед теоретиків. Суб'єктом злочину кримінальне право визнає фізичну осудну особу (людину), яка досягла до моменту вчинення певного злочину віку, з якого особа, що вчинила суспільно небезпечне діяння, заборонене кримінальним законом, і здатна понести за нього кримінальну відповідальність [14, с. 348; 15, с. 74]. Існує й таке визначення суб'єкта злочину — «це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці,

з якого відповідно до Кримінального кодексу може настати кримінальна відповідальність [16, с. 86; 12, с. 130].

Нам більше імпонує тлумачення суб'єкта злочину, яке запропоноване В.Я. Тацієм та В.К. Матвійчуком, оскільки з нього чіткіше визначається вік кримінальної відповідальності.

Історичний аналіз законодавчого підходу до розуміння цього елемента складу злочину дає підстави стверджувати, що вітчизняний кримінальний закон завжди визнавав суб'єктом злочину виключно людину, зокрема до 1 вересня 2014 року, коли вже і юридичну особу можна притягнути до кримінальної відповідальності за деякі кримінальні правопорушення [17, с. 4]. Тут необхідно зазначити, що вперше в КК України 2001 р. у ч. 1 ст. 18 дається законодавче визначення суб'єкта злочину: «Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього Кодексу, може настати кримінальна відповідальність» [18], а також сформульоване визначення спеціального суб'єкта у ч. 2 ст. 18 КК України: «Спеціальним суб'єктом злочину є фізично осудна особа, що вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність за злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа» [18]. Відсутність будь-якої ознаки загального, а для спеціального — ознак спеціального суб'єкта злочину виключає склад конкретного злочинного діяння й застосування до особи покарання. Ці вимоги стосуються і злочинів, передбачених ст. 328 КК України. Враховуючи те, що законодавець визначає в ч. 3 ст. 238 суб'єктом злочину службову особу, використаємо для його часткового розуміння положення ч. ч. 2 і 3 ст. 18 КК України, де службові особи визначаються таким чином: «3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів» [18]. Така значущість суб'єкта злочину, передбаченого ст.

238 КК України, потребує значної уваги до його дослідження і, зокрема, до класифікації суб'єктів у теорії кримінального права.

Аналіз юридичної, філософської, медичної і психологічної літератури окреслив основні теоретичні й методологічні проблеми вчення про суб'єкт злочину в науці кримінального права. З дослідження цієї літератури видно, що під методологією розуміють перш за все звернення до принципів побудови, форм і способів науково-пізнавальної діяльності, вчення про структуру, логічну організацію, а також про методи і засоби цієї діяльності [19, с. 164]. Виходячи із зазначеного, слід погодитися з думкою В.Г. Павлова, що методологія дає змогу представити вчення про суб'єкт злочину взагалі, а, на нашу думку, і про суб'єкт досліджуваного злочину з історико-філософських, правових і теоретичних позицій, допомагає визначити найбільш перспективні напрями цього вчення, глибше пізнати логіку існуючих проблем, виявити і закріпити важливі пріоритети в їх дослідженні [8, с. 12]. Тому ми переконані в тому, що потрібно зупинитися на деяких теоретичних і методологічних положеннях суб'єкта злочину. Крім того, досконале вирішення проблеми суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України, неможливе без осмислення теоретичних і методологічних проблем дослідження суб'єкта злочину та дискусійних питань вчення про суб'єкт злочину.

Насамперед зазначимо ще раз, що під методологією розуміють: вчення щодо принципів побудови, форм і способів науково-пізнавальної діяльності; вчення про структуру логічної організації, а також щодо методів і засобів цієї діяльності [20, с. 164]. Термін «методологія» в літературі в широкому розумінні використовується як філософське вчення про методи пізнання [21, с. 365–367]. У вузькому розумінні під методологією розуміють сукупність пізнавальних засобів, розроблених на основі принципів загальної методології, що мають методологічне значення в конкретній сфері пізнання і практики [19, с. 13–14]. Крім того, під методологією розуміють систему принципів наукового дослідження, оскільки методологія визначає, якою мірою зібрані факти можуть слугувати і відповідати об'єктивному знанню [22, с. 24].

Маючи достатньо аргументовані визначення та підходи і провівши аналіз юридичної, філософської, медичної і психологічної літератури, окреслимо основні теоретичні й методологічні проблеми вчення про суб'єкт злочину в науці кримінального права, а також ті, що стосуються і суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

Виходячи з означеного вище, слід констатувати той факт, що формування цілої низки методологічних основ учення про суб'єкт злочину відносяться до теорій і правових поглядів І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля, А. Фейєрбаха, І.Г. Фіхте та інших дослідників права, які мали великий вплив на розвиток правової думки в Україні. Так, у філософії І. Канта інтерес викликає: осмислення злочину і особи, що його вчинила; переконання, що злочин вчиняється за бажанням людини (за рішенням її волі); що суб'єкт злочину (як фізична особа) володіє свободою волі [23, с. 137]. Натомість, за кримінально-правовою теорією Г.В.Ф. Гегеля: злочинець — це не просто об'єкт каральної влади держави, а суб'єкт права, воля і мислення якого являють собою щось єдине, так як воля не

що інше, як мислення, яке перетворює себе в наявне буття і при цьому наявність волі є загальною умовою інкримінування; осудність як властивість особи, що вчинила злочин, свідчить про те, що суб'єкт як мисляча істота, знав і хотів діяти певним чином [24, с. 89–165]. А. Фейєрбах вважав, що злочин вчиняється не з чуттєвих спонукань, а із свавілля вільної волі (як дія вільної волі злочинця) [25, с. 16–30]. І.Г. Фіхте наполягав на тому, що злочин залежить від свободи волі людини [26, с. 165].

За дослідженнями А.А. Піонтковського, з якими слід погодитися, кримінально-правові погляди І. Канта на проблему суб'єкта злочину були ідеалістичними, натомість це ж питання Г.В.Ф. Гегелем розглядалося по суті у сфері абстрактного права, а погляди А. Фейєрбаха були антиісторичними, тобто мали методологію критичної філософії [26, с. 17].

Багато питань, в тому числі тих, що стосуються суб'єкта злочину, відображені у філософії І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля. І.Г. Фіхте, в подальшому розроблялися і досліджувалися різними правовими школами. Так, найвидатнішими теоретиками класичної школи кримінального права, що виникла в Європі у другій половині XVIII – на початку XIX ст., поряд з А. Фейєрбахом були К. Біндінг (Німеччина), Н. Россі, О. Гарро (Франція). В Україні такий напрямок виник у XIX–XX ст. в особі професора А.Ф. Кістяковського, в Росії представниками цього напрямку були М.С. Таганцев, Н. Д. Сергієвський. Ця школа кримінального права базувалася на метафізичній, ніким і нічим не обумовленій свободі волі особи і відсутності кримінальної відповідальності неосудних. Протилежних поглядів дотримувалися представники антропологічної школи кримінального права, що виникла в кінці XIX ст. (засновники: Ч. Лоброзо, Р. Гарофало, Е. Феррі та ін.), які, спираючись на методологію вульгарного матеріалізму і позитивізму, заперечуючи повністю вольову діяльність, обґрунтовували вчення про злочинну людину. Іншими словами, вони стверджували, що злочини вчиняються незалежно від суспільних умов і, як правило, природженими злочинцями. Представники соціологічної школи кримінального права (кінець XIX – початок XX ст.) А. Прінс, І.Я. Фойніцький та інші виступили проти визнання свободи волі злочинця, наполягаючи, що його дії обумовлені соціальними факторами злочинності [22, с. 30]. По суті, вони заперечували інститути кримінального права, вчення про склад злочину, не проводили різниці між поняттями: «осудність» і «неосудність». Злочинне діяння розглядалось як вчинок розумної людини. Методологією цієї школи були філософія прагматизму і позитивізму. Вони вважали, що будь який злочин вчиняється фізичною особою (людиною). Якщо розглядати проблеми дослідження суб'єкта злочину з позиції методології теоретичних концепцій в українському і російському кримінальному праві, то, незважаючи на різне ставлення дореволюційних вітчизняних криміналістів до філософських і кримінально-правових теорій, у більшості своїй вони були єдині в тому, що суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа, і виступали проти кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Проблема осудності і неосудності особи, що вчинила злочин, є однією з основних у теорії кримінального права стосовно суб'єкта злочину, вирішувала-

лась представниками різних шкіл по-різному. Що ж стосується віку суб'єкта як однієї з його головних ознак, то дослідження зводилося до різних класифікацій злочинних елементів або до розгляду їх вікових особливостей з позицій особистих особливостей злочинця. Звичайно, що вивчення свободи волі, осудності, неосудності та інших питань, що пов'язані з поведінкою людини в суспільстві, і неможливо обґрунтувати і вирішити окремо від проблеми суб'єкта злочину, з якою тісно зв'язані різні інститути кримінального права [27, 34–36].

В історичному аспекті представляє інтерес методологічний і теоретичний аналіз суб'єкта злочину в кримінальному праві і кримінальному законодавстві в радянський період розвитку СРСР і її складової Української РСР. Як, на наш погляд, вірно вважає Ю.А. Красіков, після жовтневої революції доктрина соціалістичного права увібрала в себе реакційні положення соціологічної школи права, перекрутивши багато в чому класичний напрямок [27, с. 35]. У перші роки існування радянської держави увага до вивчення суб'єкта злочину юристами майже не приділяється. Це було пов'язано з тим, що кримінальне законодавство потребувало кардинальних змін [8, с. 18]. У цей період наука кримінального права з нових методологічних позицій почала вирішувати завдання з переосмисленням кримінально-правових теорій, у тому числі й тих, що стосуються суб'єкта злочину.

У радянський період значний вклад у розвиток теорій і методології з проблем суб'єкта злочину внесли: Я.М. Брайнін, В.С. Орлов, А.А. Піонтковський, А.М. Трайнін, І.І. Карпець, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, Н.С. Лейкіна, Р.І. Міхеєв, В.Я. Тацій, С.С. Яценко, П.С. Матишевський, О.Я. Светлов та інші. Але у зв'язку з відсутністю в теорії кримінального права послідовного, струнного вчення про суб'єкт злочину, вченими допускалися методологічні помилки в характеристиці його ознак. Традиційно суб'єкт злочину характеризувався у вигляді одного з елементів складу злочину [8, с. 18]. На думку О.Ф. Шишова, в підручнику з кримінального права 1938 р. був допущений ще один методологічний прорахунок, який виразився в тому, що соціальна суть інституту вини розглядалася в розділі «Суб'єкт злочину» [22, с. 87].

Загальновизнаною думкою є та, що висвітлення питань методології в кримінально-правовій літературі цього ж напрямку щодо суб'єкта злочину обмежувалося лише вказівкою авторів на діалектичний матеріалізм як всезагальний метод наукового пізнання, а приватно-наукові методи були у затінку і потребували дослідження.

Важливе значення для розуміння теоретичних і методологічних проблем поняття «суб'єкта злочину» мало дослідження радянськими та сучасними фахівцями в галузі кримінального права філософського поняття свободи, волі в її матеріалістичному розумінні, а також ознак суб'єкта злочину (вік, осудність і неосудність).

У науці кримінального права, як зазначалося раніше, склад злочину є необхідною і достатньою підставою притягнення осудної особи, що вчинила злочин, з урахуванням установленого законом віку до кримінальної відповідальності. Структурну основу складу злочину складає: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона [28, с. 162]. В той же час А.М. Трайнін наполягав на тому, що суб'єкт злочину не може розглядатися в системі елементів складу злочину, тому що людина не є елементом вчиненого нею злочинного діяння [29, с. 191]. Позиція А.М. Трайніна не отримала широкого визнання

серед теоретиків кримінального права. Було спірним у теорії кримінального права і твердження про те, що осудність і вік суб'єкта злочину не можна розглядати як ознаки, що відносяться до складу злочину (А.Н. Трайнін, Б.С. Никіфоров та ін.). На переконання Н.С. Лейкіної, включення осудності і віку до числа основних ознак суб'єкта не є перетворенням злочинця в елемент вчиненого ним злочинного діяння, а є можливістю спробувати дати більшу об'єктивну і всебічну характеристику конкретного складу злочину [30, с. 229–234]. Проте, на думку В.Г. Павлова, з якою слід погодитися, така позиція Н.С. Лейкіної є сумнівною [8, с. 19].

Важливою теоретичною основою в дослідженні суб'єкта злочину є вік, встановлений у законі як обставина, що визначає настання кримінальної відповідальності за вчинене. Вік як ознака суб'єкта злочину глибоко вченими практично не вивчена. Складність цієї проблеми пов'язана не тільки з природними, біологічними, але й соціально-психологічними властивостями людини, які мають враховуватися законодавцем при встановленні вікових меж для притягнення до кримінальної відповідальності. На певних історичних етапах вік, з якого наступала кримінальна відповідальність, встановлювався законодавцем по-різному. Достатньо низькі межі настання кримінальної відповідальності зберігалися тривалий час.

Загальна кримінальна відповідальність за чинним КК України наступає з 16 років, хоча на практиці і в теорії кримінального права це питання вирішується неоднозначно [18]. Справа в тому, що за деякі злочини, не оговорені в законі, кримінальна відповідальність може наступати з 18 років або з 25 років. Дане положення реалізується, коли мова йде про спеціальний суб'єкт злочину. В цьому зв'язку виникає необхідність привести в кримінальному законі конкретний перелік норм, що передбачають настання кримінальної відповідальності з 18 або з 25 років. Від віку, на нашу думку, залежить і структура складу злочину.

Одним із аспектів дослідження суб'єкта в теорії кримінального права є його осудність, тобто такий психічний стан, коли особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними [14, с. 204].

Важливою стороною дослідження суб'єкта злочину взагалі і, зокрема, суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України, є вивчення такого складного питання в науці кримінального права і кримінології, як співвідношення понять «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця», які іноді ототожнюються. Методологічною основою дослідження цієї проблеми є як поглиблене вивчення самого злочинного діяння на різних етапах розвитку нашої держави, так і вдосконалення кримінального законодавства з метою більш ефективної боротьби зі злочинністю, в тому числі і проти навколишнього природного середовища. Поняття «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця», хоча і близькі, але не збігаються. Крім того, вони мають різний обсяг, а саме: поняття «суб'єкта злочину» вужче, ніж поняття «особистість злочинця» [8, с. 23]. Поняття «суб'єкт злочину» ґрунтується на конкретних положеннях, сформульованих у кримінальному законі, і виходить із методологічних передумов філософських і кримінально-правових теорій [8, с. 23]. Суб'єкт злочину — тер-

мін кримінально-правовий, який, швидше, визначає юридичну характеристику особи, що вчинила злочин, і відрізняється від кримінологічного поняття «особистість злочинця» [8, с. 23]. Натомість особистість злочинця як більш об'ємне поняття розкривається через соціальну суть особи, а також через складний комплекс ознак, властивостей, зв'язків, відносин, моральний і духовний світ, що характеризують її, взятих у взаємодії з індивідуальними особливостями і життєвими фактами, що лежить в основі злочинної поведінки [8, с. 23].

Крім того, стосовно суб'єкта злочину також існує проблема його класифікації. Адже, як відомо, в юридичній літературі існують різні погляди на класифікацію суб'єктів злочину. Деякі автори стверджують, що ними можуть бути як приватні, так і службові особи [31, с. 522; 12, с. 131–141 та ін.]. Другі вважають, що суб'єктами злочинів можуть бути будь-які особи [32, с. 9]. Існує думка, що суб'єктом злочину можуть бути як громадяни, так і службові особи [33, с. 42]. В теорії кримінального права суб'єкти злочинів також класифікуються на загальний і спеціальний [34, с. 830–899; 10, с. 120 та ін.].

Така суперечлива класифікація суб'єктів злочину, їх тлумачення в науці кримінального права та судовій практиці не може надати допомогу судам і правоохоронним органам у справі боротьби зі злочинними проявами. Становище, що склалося, викликає необхідність більш поглибленого дослідження суб'єкта злочину і, зокрема, суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України. З цією метою перш за все звернемося до термінології, що використовується авторами для позначення суб'єкта конкретного злочинного діяння. Так, В.Я. Тацій, А.А. Піонтковський та ін. при визначенні суб'єкта злочину, що стосується злочинів проти навколишнього природного середовища, використовують термін «приватна особа». Автор підтримує позицію В.К. Матвійчука, що поняття «приватна особа» не зовсім точно відображає той зміст, який названі автори йому намагаються надати [35, с. 70]. Перш ніж зробити спробу пояснити свою точку зору, слід відзначити, що в кримінальному праві зміст терміна «приватна особа» до цього часу не отримав розробки. Приватною особою автори існуючих підручників з кримінального права, курсів кримінального права, монографічної літератури, навчальних посібників і статей називають суб'єктів злочинів, що стосуються злочинів проти навколишнього природного середовища. Про цьому не дають пояснення, на відміну від поняття «службова особа», якими ж ознаками повинна володіти приватна особа. Разом з тим розробка ознак приватної особи має не тільки теоретичне, але й істотне практичне значення, на чому акцентував увагу В.К. Матвійчук [35, с. 70], що і ми спробуємо аргументувати при визначенні суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України. Щоб отримати з цього питання більш або менш вичерпну відповідь, важливо дійсно дати тлумачення терміна «приватна особа», з'ясувати, який зміст в нього вкладається, і що власне під ним треба розуміти, як його треба аргументувати. За «Словарем русского языка» С. Ожегова слово «частный, -ое» означає «являющийся отдельной частью чего-либо, не общий, не типичный. Личный, не общественный, не государственный» [36, с. 717]. Близьке за значенням, хоча і більш вузьке тлумачення терміна «приватний» пропонує «Толковый словарь русского языка» В. Даля: «относящийся к части, общему,

исключение» [37, с. 583]. Дещо схоже розуміння дається терміна «приватний» Великим тлумачним словником сучасної української мови: «Який належить окремій особі (особам); не державний, не суспільний. Який стосується окремої особи (осіб) особистий //перев., у сполуч. зі сл. життя. Не пов'язаний зі службовою або суспільною діяльністю, який не має офіційного значення... виконується поза державною службовою... який не перебував на державній службі... Приватним способом: а) неофіційно; б) для окремої особи або поза державною службою...» [38, с. 926].

З існуючих тлумачень терміна «приватна», що є в словниках, звичайно ще не можна визначити ознаки приватної особи. Додатково необхідно скористатися тими положеннями, що є в чинному кримінальному законодавстві (ст. 364 КК України), як це робить В.К. Матвійчук у своїх працях, а саме: ознаками службової особи, а також ознаками неслужбової особи, що даються в юридичній літературі. Порівнюючи вказані ознаки й правові наслідки, які відносяться як до службової особи, так і неслужбової, використовуючи для пояснення тлумачення терміна «приватна», наведене у словниках, спробуємо визначити ознаки суб'єкта приватної особи як суб'єкта злочину.

Найбільш прийнятими є визначення і обґрунтування ознак суб'єкта злочину через діяльність і функції суб'єкта [39, с. 70–71], тобто функціональну діяльність такої особи. Зазначена позиція В.К. Матвійчука потребує лише певного уточнення, яке повинне мати таке наповнення: «крім діяльності і функцій суб'єкта (функціональної діяльності такої особи) ще необхідно в зазначеній динаміці врахування і відповідного статусу суб'єкта». Що ж стосується службових осіб, які дають вказівку на вчинення злочину або які його вчиняють особисто, то їх діяльність згідно ст. зі 364 КК України відноситься до здійснення постійно чи тимчасово чи за спеціальними повноваженнями функції представників влади, чи місцевого самоврядування, а також до того, що вони обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування на державних чи комунальних підприємствах в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальними повноваженнями, якими особа наділяється повноваженням органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноваженням органом чи повноваженою особою підприємства, установи, організації, судом або законом тощо [40, с. 79].

Суть однієї функції, як це зрозуміло, виражається в безпосередньому управлінні людьми, виробничими, виховними, організаційними або технологічними процесами [41, с. 30–31; 42, с. 491–495]. Друга — охоплює коло обов'язків, пов'язаних з розпорядженням і управлінням державним, колективним або приватним майном, засобами виробництва та ін. суб'єкта [43, с. 62–63; 42, с. 495].

У частини суб'єктів, як свідчить це дослідження, функції та статус службової особи відсутні. Слід погодитися з думкою, що неможливо дати всебічне і об'єктивне визначення суб'єкта злочину (в частині, що стосується неслужбо-

вої особи) без розкриття змісту виробничих і професійних функцій, а також статусу такої особи, які такий суб'єкт виконує під час вчинення злочину [43, с. 80].

Ними є: 1) виробничі функції, в процесі яких відбувається процес виробництва; 2) професійні функції – відносно-постійний вид трудової діяльності, яка передбачає певну сукупність теоретичних знань, практичного досвіду і трудових навичок; 3) коло обов'язків такого працівника регламентується трудовим договором, контрактом, службовою інструкцією або іншими нормативно-відомчими актами [43, с. 62–71].

Як стверджує В.К. Матвійчук, поняття «приватна особа» і «службова особа» відносяться до різних систем відліку і їх (ці поняття) не можна порівнювати і протиставляти, а тому методично буде вірним, якщо конкретні системи розглядаються в конкретних умовах (тобто в системі, досліджуваних суспільних відносин) [43, с. 63], а саме, які охороняються ст. 238 КК України, як це доводиться в указаній статі. Отже, повнота поняття «суб'єкт злочину» виявляється в тому, що воно повинно мати повноту об'єму цього поняття (тобто має бути відсутня пустота, відсутність наповнення цього поняття). З цього приводу слід погодитися з позицією В.К. Матвійчука і положеннями формальної логіки, що при діленні певного поняття, а саме, «суб'єкт злочину», сума об'ємів понять-ділників: «службова», «неслужбова» і «приватна» особа має бути рівною об'єму (обсягу) діленого поняття [43, с. 64]. Таким чином, приватна особа як суб'єкт злочину – це фізична осудна особа, якій виповнився до моменту вчинення злочину вік кримінальної відповідальності, яка вчиняє злочин, не маючи функції та статусу службової та неслужбової особи, не знаходиться в трудових відносинах, діє як приватна особа не в інтересах суспільно корисної діяльності [43, с. 64].

Дещо іншою термінологією користується при визначенні суб'єкта злочину В. Пакутін. Так, для позначення можливих суб'єктів конкретного злочину ним використовується поняття «громадяни» поряд із службовими особами [33, с. 28]. Проте В.К. Матвійчук з цього приводу зазначає, що «використання терміна «громадянин» в поєднанні з службовими особами як складових суб'єкта злочину неправомірно» [35, с. 93]. Дійсно, що таке поєднання можливих суб'єктів окремого складу злочину призводить до відомої логічної помилки, тобто невідповідності членів поділу і їх перерізу, пересіченню, перетину [35, с. 93], і, на нашу думку, веде до повного відторгнення їх одного від одного, адже очевидно, що службові особи є також громадянами. Крім того, при такому поєднанні вбачається і друга логічна помилка – неповнота ділення [35, с. 93], що є істотною методологічною помилкою. Автори, використовуючи поняття «громадяни», не включають як можливих суб'єктів злочину осіб без громадянства, громадян іноземної держави, неслужбових і приватних осіб. Це ще раз підтверджує нашу позицію щодо суб'єкта злочину.

Поділ суб'єктів на загальний і спеціальний, як вірно вказує С.Б. Гавриш, для злочинів проти навколишнього природного середовища дійсно недостатній, бо не відображає соціального і правового статусу суб'єкта [44, с. 484]. В дійсності це так, оскільки цей термін є певною абстракцією, що позбавлена соціального змісту, тобто реальності суб'єкта як такого.

Автор вважає, що теоретичне вирішення питання про суб'єкт злочину, передбаченого ст. 238 КК України, повинно перш за все слугувати практиці боротьби з цими злочинами. Розробки в науці кримінального права можуть бути сприйняті практикою лише в тому випадку, якщо в достатній мірі конкретизовані і базуються на реальних умовах життя суспільства, мають правові та соціальні основи кримінального закону.

Стосовно суб'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення в юридичній літературі висловлені різні погляди: 1) В.І. Антипов зазначає, що суб'єктом цього злочину є лише службова особа, на яку покладений обов'язок збирання, узагальнення та (або) подання відповідних відомостей (це можуть бути представники адміністрації уранових об'єктів, службові особи обласних центрів по гідрометеорології, установ МОЗ тощо.) [45, с. 530]; 2) М.М. Панько стверджує, що суб'єктом цього злочину може бути службова особа, на яку покладені обов'язки збору, узагальнення та (або) надання відповідних відомостей [46, с. 502]; 3) автори «Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України» упевнені, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, яка досягла віку, кримінальної відповідальності і є службовою особою, відповідальною за інформування щодо екологічного чи радіаційного стану, пов'язаного із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також за інформування про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації [47, с. 420]; 4) В.А.Клименко заявляє, що суб'єктом цього злочину можуть бути лише службові особи, які відповідно до ст. 25-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органів на місцях, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, на яких покладено обов'язок збирання, узагальнення та (або) подання відповідних відомостей (це можуть бути також службові особи відповідних формувань, які займаються проведенням моніторингу довкілля, установ МОЗ тощо) [48, с. 315]; 5) С.Б. Гавриш стверджує, що суб'єктом цього злочину виступає лише службова особа, відповідальна за подання відомостей про екологічний стан і захворюваність населення (у випадках притягнення до кримінальної відповідальності за ці злочини службових осіб, котрі їх вчинили з використанням свого службового становища, їхні дії за наявності до того підстав, мають кваліфікуватися лише за ст.238 КК України, а не відповідними статтями КК, якими передбачено відповідальність за злочин у сфері службової діяльності [49, с. 406]; 6) О.О. Дудоров наполягає на тому, що у даному випадку «Суб'єкт злочину спеціальний. Це службова особа, на яку покладено правовий обов'язок збирати та (або) подавати відповідні відомості (зокрема, працівники підрозділів МОПС, службові особи органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, ЦО, обласних центрів гідрометеорології,

уранових об'єктів, службові особи центральних та місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів рад, службові особи суб'єктів господарювання, які зобов'язані надавати населенню, іншим органам влади або засобам масової інформації відповідну інформацію» [50, с. 728]; 7) В.К. Матвійчук засвідчує підхід законодавця, де в ч. 1 ст. 238 КК України називається службова особа, а в ч. 2 цієї ж статті таку особу розуміють [51, с. 202]; 8) О.В. Кришевич, В.С. Плугатир наполягають на тому, що суб'єкт цього злочину — спеціальний, а саме: службова особа, на яку покладено правовий обов'язок збирати та(або) подавати відповідні відомості (зокрема, працівники підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів, службові особи органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, цивільної оборони, обласних центрів гідрометеорології, уранових об'єктів, центральних та місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів рад, суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані надавати населенню, іншим органам влади або ЗМІ відповідну інформацію) [52, с. 539].

Аналіз існуючих точок зору на суб'єкт злочину, передбаченого ст. 238 КК України, дає змогу виділити з них такі позитивні положення: 1) що суб'єктом цього злочину є службова особа, на яку покладений обов'язок збирання, узагальнення та (або) надання відповідних відомостей [45, с. 530; 46, с. 502; 48, с. 315; 50, с. 728; 52, с. 539]; 2) що це відомості щодо екологічного чи радіаційного стану, пов'язаного із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації [47, с. 420]; 3) що це можуть бути: представники адміністрації уранових об'єктів, службові особи обласних центрів по гідрометеорології, установ МОЗ, службові особи підрозділів МОПС, службові особи органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, ЦО, службові особи центральних та місцевих органів виконавчої влади, службові особи суб'єктів господарювання, службові особи підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів, службові особи підприємств, установ та організацій, діяльність яких може вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей.

Проте слід зазначити, що аналіз існуючих поглядів на суб'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення та виділені з них позитивні положення, є недостатніми для розуміння суб'єктів цього злочину. Для з'ясування суб'єктів злочину, передбаченого ст. 238 КК України, необхідно звернутися до нормативно-правових актів, що стосуються досліджуваної нами проблеми. Так, згідно з постановою Ради Міністрів Української РСР від 28.04.1990 р. № 100 «Про порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну, обстановку та стан захворюваності населення» органи, на які покладено державний контроль за охороною і використанням природних ресурсів, та органи охорони здоров'я забезпечують з травня 1990 р. систематичне подання зазначених відомостей до республіканських і місцевих засобів масової інфор-

мації [53]. Це свідчить про те, що відповідальні службові особи «органів, що здійснюють державний контроль за станом екологічної, в тому числі радіаційної, обстановки...відповідно до покладених на них функцій за встановленими формами... у зазначені нижче строки передають таку інформацію:

- про рівень забруднення, в тому числі радіоактивного, ґрунтів, атмосферного повітря, поверхневих вод суші та морських вод: Український гідрометеорологічний центр — до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства охорони здоров'я України за перше півріччя — до 10 серпня, за рік — до 15 березня наступного року; службові особи обласних центрів по гідрометеорології — до обласних управлінь з охорони природи, обласних, Київської міської санітарно-епідеміологічних служб про рівень забруднення атмосферного повітря щомісяця до 15 числа наступного періоду, за перше півріччя — до 20 липня, за рік — до 15 лютого наступного року; про рівень забруднення поверхневих вод суші та морських вод щоквартально — до 30 числа наступного за кварталом місяця, за перше півріччя — до 1 серпня, за рік — до 15 лютого наступного року; про рівень радіоактивного забруднення атмосферного повітря щомісяця — до 25 числа наступного періоду; — про рівень забруднення, в тому числі радіоактивного, сільськогосподарських угідь і стічних вод, що скидаються з них: Міністерство аграрної політики та продовольства України до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, МОЗ України за рік — до 15 березня наступного року, обласні управління до обласних управлінь з охорони природи та обласних санітарно-епідеміологічних служб щомісяця — до 15 числа наступного періоду, за перше півріччя — до 20 липня, за рік — до 15 лютого наступного року;

- про рівень радіоактивного забруднення поверхневих вод суші, в тому числі в зоні впливу діючих атомних електростанцій: Державне агентство водних ресурсів до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства охорони здоров'я України за перше півріччя — до 10 серпня, за рік — до 15 березня наступного року; басейнові водогосподарські об'єднання до обласних управлінь охорони природи, санітарно-епідеміологічних служб щомісяця — до 15 числа наступного періоду, за перше півріччя — до 20 липня, за рік — до 15 лютого наступного року;

- про рівень забруднення, в тому числі радіоактивного, підземних вод: Державна служба геології та надр України до Міністерства навколишнього природного середовища України за рік — до 15 березня наступного року;

- виробничі геологічні об'єднання до обласних управлінь з охорони природи, санітарно-епідеміологічних служб — до 20 числа наступного за кварталом місяця;

- про рівень техногенних змін геологічного середовища: Державна служба геології та надр України до Міністерства навколишнього природного середовища України за рік — до 15 березня наступного року;

- дані автоматизованої республіканської інформаційної системи «Здоров'я та навколишнє середовище:МОЗ України» до Міністерства навколишнього природного середовища України за рік — до 15 березня наступного року; обласні, Київська міська санітарно-епідеміологічна станція до обласних управлінь з охорони природи за рік — до 15 березня наступного року;

- про рівень забруднення, в тому числі радіоактивного, продуктів тваринництва і рослинництва: Міністерство аграрної політики та продовольства України до Міністерства охорони навколишнього природного середовища і МОЗ України за перше півріччя — до 1 серпня, за рік — до 1 березня наступного року; обласні ради та управління аграрної політики до обласних управлінь охорони природи, обласних санітарно-епідеміологічних служб по продуктам тваринництва щоквартально — до 15 числа наступного за кварталом місяця, в період вільного випасу худоби щомісяця — до 10 числа наступного періоду; по продуктам рослинництва — по мірі їх дозрівання;

- звітні дані обліку земель: Міністерство аграрної політики та продовольства України до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України щорічно за станом на 1 листопада — до 1 березня наступного року;

- дані державного земельного кадастру: Міністерство аграрної політики та продовольства України до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України раз на 5 років за станом на 1 листопада — до 1 березня наступного за звітним періодом року;

- дані державного водного кадастру по якості поверхневих вод: Український гідрометеорологічний центр до Міністерства охорони навколишнього природного середовища за рік — до 1 липня наступного року тощо [53].

- дані державного водного кадастру по використанню водних ресурсів: Державне агентство водних ресурсів: Державне агентство водних ресурсів України до Міністерства охорони навколишнього природного середовища за рік — до 1 липня наступного року тощо [53].

Отже, відповідальні службові особи органів, на які покладено державний контроль за охороною і використанням природних ресурсів, та органи охорони здоров'я забезпечують з травня 1990 р. систематичне подання зазначених відомостей до республіканських і місцевих засобів відомостей до республіканських і місцевих засобів масової інформації [53]. Це підтверджується й Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 січня 1990 року № 8711-ХІ «Про відповідальність за порушення вимог, спрямованих на поліпшення екологічної обстановки в Українській РСР» [54], де зазначено, що органи, на які покладено державний контроль за охороною і використанням природних об'єктів, та органи охорони здоров'я зобов'язані публікувати зазначені вище відомості в республіканських та обласних газетах, повідомляти про них по радіо і телебаченню [54].

Слід звернути увагу на те, що спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі з охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, є Міністерство навколишнього природного середовища України та його територіальні органи, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, і до його компетенції належить реалізація державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, належить дотримання вимог законодавства: про екологічну та радіаційну

безпеку; про використання та охорону земель; про охорону і раціональне використання вод та відтворення водних ресурсів; про охорону атмосферного повітря; про охорону, захист, використання та відтворення лісів; про охорону, утримання і використання зелених насаджень; про використання, охорону і відтворення рослинного світу; про охорону, раціональне використання та відтворення тваринного світу; про поводження з відходами; про біологічну та генетичну безпеку тощо (ст. 20-2 Закону) [55]. Ці ж органи здійснюють спостереження, прогнозування, облік та інформування в галузі навколишнього природного середовища (ст. 22–25-1 Закону) [55]. Це ще раз підтверджує наше бачення, що суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК України, є спеціально уповноважена службова особа цих органів, що здійснюють державний контроль за станом екологічної, в тому числі радіаційної обстановки, та станом захворюваності населення, які зобов'язані надавати належні відомості про це населенню, а також перераховані нами службові особи, відповідальні за своєю сферою діяльності надавати вчасно центральним органам виконавчої влади Міністерству охорони навколишнього природного середовища України та МОЗ України такі відомості. Таке ж підтвердження нашої позиції ми знаходимо щодо суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України, і в Положенні про державну систему моніторингу довкілля: Затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 [56].

Ст. 1 Положення «Про Державне агентство лісових ресурсів України» від 8 жовтня 2014 р. № 521, свідчить, що це агентство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується, координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства, який реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства [57]. Це агентство здійснює: державне управління в галузі ведення лісового і мисливського господарства, а також державний контроль за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо ведення лісового і мисливського господарства, а також державний контроль за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства (крім державного контролю з карантину рослин у сфері захисту рослин), моніторинг лісів; організовує виконання заходів щодо визначення рівня радіоактивного забруднення лісів, радіаційний контроль лісової продукції, дозиметричний контроль робочих місць та доз опромінення працівників тощо (п. 4 Положення). Це свідчить про те, що спеціально відповідальна службова особа за контроль і моніторинг зобов'язана подавати відомості про дані обліку державного лісового господарства ґрунтів земель лісового фонду (радіологічні визначення, залишкову кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів тощо) до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, його обласних підрозділів та Мінагрополітики [57]. Це дає нам можливість стверджувати, що спеціально відповідальна за це службова особа Держлісагентства є суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України, при умисному перекрученні відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням ґрунтів лісового фонду тощо до центральних органів виконавчої влади в сфері довкілля і МОЗУ [57].

Згідно з Положенням про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 408/2011 р., Держгірпромнагляд України входить до системи центральних органів виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики з промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду, охорони надр та державного регулювання у сфері безпечного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення (п. 1 Положення) [58]. Тому спеціально відповідальна особа цього органу має подавати інформацію до Міністерства охорони здоров'я та Міністерства навколишнього природного середовища України про стан екологічно небезпечних промислових підприємств і виробництв — нагромадження стоків та інших промислових відходів, ліквідацію екологічних наслідків аварій на них тощо. А тому ці службові особи, які відповідальні за подання такої інформації, які приховують або умисно її перекручують, можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК України. Крім того, з Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96, випливає, що Держпраці є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сферах промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, здійснення державного гірничого нагляду тощо (п. 1 Положення), у частині, коли це впливає на екологічний стан промислових підприємств і виробництв, то спеціально відповідальні особи, які мають подавати інформацію до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та до МОЗ при приховуванні або перекрученні відомостей про екологічний стан, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням або станом із захворюваністю населення, можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

П. 1 Положення про Державне агентство водних ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 393 свідчить, що Держводагенство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство навколишнього природного середовища і який реалізує державну політику у сфері водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, в тому числі має контрольні функції з охорони водних об'єктів, їх моніторингу, в тому числі і через свої територіальні органи (п. 1, п. п. 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 25, 27, 37, 40, 46) [59]. Відповідальні службові особи за подання відомостей, пов'язаних з даними державного водного кадастру про використання водних ресурсів, переліку підприємств і організацій — забруднювачів водних об'єктів до Міністерства охорони навколишнього природного середовища та МОЗ, можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

П.1 Положення про Державну службу геології та надр України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174, передбачає, що Держгеонадра є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через

Міністра навколишнього природного середовища, яка реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр [60]. Це свідчить, що спеціально уповноважені службові особи мають надавати до Міністерства навколишнього природного середовища та МОЗ України відомості про рівень забруднення, в тому числі і радіоактивного підземних вод, про рівень техногенних змін геологічного середовища, що охоплюється відомостями по екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням водних ресурсів, забрудненням землі тощо. А тому такі службові особи Держгеонадра та його територіальних підрозділів можуть бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України, оскільки ці органи відносяться до органів, які здійснюють моніторинг (контроль).

П. 1 Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197, свідчить, що Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує реформування та реалізує державну регіональну політику, державну житлову політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, контролю у сфері житлово-комунального господарства, у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива [61]. Цей орган здійснює моніторинг (контроль), а тому спеціально відповідальні службові особи цього органу мають подавати відомості про обсяг побутових відходів, зайняті ними площі земель і розміри підтоплення міських та сільських територій, про виконання планів озеленення міст і селищ міського типу тощо до Міністерства навколишнього природного середовища. Це означає, що такі службові особи цього центрального органу виконавчої влади і його підрозділів на місцях за приховування або умисне перекручення відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан тощо можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

П. 1 Положення про Державну службу статистики України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2014 року № 481 свідчить, що Держстат є спеціальним уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі статистики, діяльність якого спрямовується і координуються Кабінетом України через Міністра економічного розвитку і торгівлі та який реалізує державну політику у сфері статистики [62]. Цей центральний орган виконавчої влади має забезпечити надання відомостей про виконання завдань з будівництва та введення в дію природоохоронних об'єктів, здійснення природоохоронних заходів та іншу екологічну інформацію, передбачену системою державної статистичної звітності, а також одержану за результатами спеціальних обстежень та подати її до Міністерства навколишнього природного середовища та МОЗ України. Спеціально уповноважені службові особи Держстату України та їх підрозділів на місцях при приховуванні або умисному перекрученні відомостей про екологічний, в тому числі

радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів тощо можуть бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

П. 1 Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затвердженого Указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 р. свідчить, що Мінагрополітики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України з питань формування та забезпечення реалізації: державної політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави; в галузях рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних живих ресурсів, регулювання рибальства, безпечності харчових продуктів, у сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, лісового та мисливського господарства, нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі [63]. Це свідчить про те, що спеціально відповідальна службова особа Мінагропрому та його органів на місцях мають подавати до Міністерства навколишнього природного середовища України та МОЗ України відомості про рівень забруднення, в тому числі радіаційного продуктів тваринництва і рослинництва, звітні дані обліку земель, дані державного земельного кадастру. Якщо спеціально уповноважена службова особа Мінагрополітики України та службові особи його підрозділів на місцях приховують або умисно перекручують відомості про екологічний тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, харчових продуктів і продовольчої сировини тощо можуть бути суб'єктами злочинів, передбачених ст. 238 КК.

П. 1 Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, свідчить, що Мінприроди є центральним органом виконавчої влади — головним (провідним) органом з питань охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, здійснення державного контролю за використанням та охорони земель, екологічної безпеки, заповідної справи, поводження з відходами тощо [64]. Мінприроди здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в його складі урядові органи державного управління, територіальні органи, інспекції, установи та організації, що належать до сфери його управління, а отже службові особи міністерства його органів, які приховують або умисно перекручують відомості про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів тощо, при наявності необхідних обставин, можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 238 КК.

П. 1 Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998, № 391, свідчить, що Державна система моніторингу — це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля для дотримання вимог екологічної безпеки. Система моніторингу є складовою

частиною національної інформаційної інфраструктури, сумісної з аналогічними системами інших країн [65]. Моніторинг довкілля здійснюють Мінприроди, ДСНС, ДАЗВ, Держсанепідемслужба, Мінагрополітики, Держлісагенство, Держводагенство, Держгеокадастр, Мінрегіон, Держгеонадра, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, незалежно від їх підпорядкування і форми власності [65]. Це дає нам підстави стверджувати, що перераховані суб'єкти державної системи моніторингу довкілля є контролюючими структурами. А отже, спеціально уповноважені службові особи, що працюють у них, за приховування або умисне перекручення відомості про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також про стан захворюваності населення можуть бути суб'єктами злочинів, передбачених ст. 238 КК.

Положення ст. 9 Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 24.09.2013 свідчать, що «до повноважень Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання належать:... здійснення методичного керівництва діяльністю державної системи обліку та контролю індивідуальних доз опромінення персоналу, експертних оцінок її повноти і достатності ... організація і здійснення нагляду за виконанням заходів щодо захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання на відповідних територіях місцевими органами виконавчої влади...» [66]. Згідно зі ст. 10 цього Закону «до повноважень місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання належить: ... забезпечення постійної готовності засобів оповіщення населення відповідної території про виникнення радіаційної аварії, ...забезпечення населення, в місцях його проживання, інформацією щодо рівнів опромінення людини та заходів захисту від впливу іонізуючого випромінювання, на відповідній території... оповіщення населення, у разі виникнення радіаційної аварії та інформування про рятувальні та профілактичні заходи у зв'язку з цим» [66]. У ст. 13 цього Закону зазначається «...що юридичні та фізичні особи, які здійснюють практичну діяльність, зобов'язані...регулярно інформувати персонал щодо рівнів іонізуючого випромінювання на робочих місцях та значення отриманих ним доз опромінення; ...своєчасне інформування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки щодо виникнення аварійної ситуації, порушень технологічних регламентів, які створюють загрозу для безпеки людини...»[66]. Згідно зі ст. 14 цього Закону «...у разі виникнення радіаційної аварії юридичні та фізичні особи...зобов'язані ...інформувати про виникнення радіаційної аварії органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування та оповіщати населення територій, на яких можливе підвищення рівня опромінення...» [66]. Зазначені правові приписи свідчать, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України, можуть бути спеціально уповноважені особи центральних

органів виконавчої влади, органів (місцевих) виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також спеціально уповноважені службові особи органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки.

Ст. 11 Закону України «Про видобування і переробку уранових руд» в редакції від 05.12.2012 засвідчує, що «адміністрація уранових об'єктів зобов'язана в установленому порядку, а також на вимогу органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування інформувати їх та населення про радіаційний стан на території з особливим режимом» [67]. Отже, і в цьому випадку, при наявності підстав, суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України, можуть бути спеціально уповноважені службові особи уранових об'єктів.

Ст. 4 Закону «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13 липня 2000 року № 1908-III свідчить, що «основними принципами регулювання правового режиму в зоні надзвичайної екологічної ситуації є забезпечення населення достовірною інформацією про стан довкілля, можливу загрозу для життя та здоров'я людей і про виконання заходів, спрямованих на нормалізацію екологічного стану...» [68]. Розділом II цього Закону, формулюються підстави для оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації (ст. 5 Закону), порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації, та суб'єкти ініціювання та прийняття такого рішення (ст. 6 Закону). Указ Президента України про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації та систему оповіщення цивільної оборони (ст. 6 Закону) [68]. З цих положень випливає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України, може бути спеціально уповноважена службова особа, яка зобов'язана належними чином надати зазначені відомості населенню.

П. 3 «Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.1999 № 1109 (у ред. Постанови Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 року № 1217) передбачає, що метою санітарно-епідеміологічного нагляду є запобігання, виявлення та припинення порушень санітарного законодавства [69].

Головні державні санітарні лікарі установ, закладів, частин і підрозділів Міноборони, МВС, СБУ, Держкомкордону, Державного департаменту з питань виконання покарань, Державного лікувально-оздоровчого управління та їх заступники мають права, передбачені пунктом 10 цього Положення, у межах територій, на які поширюється їх діяльність, і на підпорядкованих їм об'єктах нагляду [69]. Крім того, Головний санітарний лікар України інформує КМ України про санітарну та епідемічну ситуацію в Україні і в окремих її регіонах, випадки виникнення особливо небезпечних інфекційних хвороб, професійних захворювань, масових неінфекційних захворювань (отруень) та радіаційних уражень людей, а також з інших питань, що належать до його компетенції (п. 14 Положення). Це свідчить про те, що у випадку приховування або умисному перекрученні уповноваженою службовою особою відомостей щодо забруднення харчових продуктів і продовольчої сировини така особа може бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ «суб'єктами інформаційних відносин є: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень. Об'єктом інформаційних відносин є інформація» [70]. Згідно з ч. 4 ст. 21 цього Закону «до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів...; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися, або можуть статися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення...» [71]. Ці положення Закону допоможуть нам з'ясувати суб'єкт злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI «Розпорядниками інформації... визнаються: 1) суб'єкти владних повноважень — органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання; ...2) до розпорядників інформації, зобов'язаних оприлюднювати та надавати ... інформацію, прирівнюються суб'єкти господарювання, які володіють інформацією...про стан довкілля; ...; про якість харчових продуктів ; ... про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища...» [71]. Цей Закон також спонукає до з'ясування суб'єкта досліджуваного злочину.

Згідно з п. 9 Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення у разі будь-якого скидання із суден у внутрішні морські води та територіальне море України забруднюючих речовин, в тому числі вод, що їх містять, та сміття, або їх втрат, а також у разі виникнення загрози такого скидання або втрати капітан судна зобов'язаний терміново повідомити про це капітана найближчого морського порту, вжити заходів до максимального зменшення скидання або втрати та ліквідації забруднення [72]. Проте тут може йтися про суб'єкт злочину, передбаченого ст. 243 КК України.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ «підприємства, установи і організації мають право на: одержання від органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також відповідних органів і закладів охорони здоров'я інформації про стан здоров'я населення, санітарну та епідемічну ситуацію, нормативно-правові акти з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та санітарні норми...» [73]. Згідно з ч. 8 ст. 21 цього Закону «підприємства, установи і організації зобов'язані:...негайно інформувати органи державної санітарно-епідеміологічної служби про надзвичайні події ситуації, що становлять загрозу здоров'ю населення, санітарному та епідемічному благополуччю» [73].

Відповідно до п. 12 ст. 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року № 586-XIV «місцева державна адміністрація забезпечує своєчасне інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій під час проведення потенційно небезпеч-

них заходів в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України...» [74]. Крім того, вона також «оголошує у разі стихійного лиха, аварії, катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних подій зони надзвичайної ситуації; здійснює ...заходи, ...врятування життя людей, захист їх здоров'я...» (п. 9 Закону) [74].

Згідно із п. 6 ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 25.05.1997 № 280/97-№280/97-ВР «до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення» [75].

Згідно з ст. 6 Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI «цивільний захист забезпечується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про основи національної безпеки України», суб'єктами, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє природне середовище і майно, згідно з вимогами цього Кодексу — у мирний час, а також в особливий період — у межах реалізації заходів держави щодо оборони...» [76].

Ст. 8 цього Закону передбачено, що завданням єдиної системи цивільного захисту, зокрема, є опрацювання інформації: про надзвичайні ситуації, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, а також здійснення оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку [76]. Згідно із ст. 17 цього Закону Центральний орган виконавчої влади, забезпечує оповіщення та інформування центральних та місцевих органів виконавчої влади про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій [76].

Згідно з ч. 6 ст. 5 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР одним із основним принципів державної політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційного захисту є: «відкритість і доступність інформації, пов'язаної з використанням ядерної енергії» [77]. Ст. 10 цього Закону «громадяни та їх об'єднання мають право на запит та одержання від відповідних підприємств, установ та організацій у межах їх компетенції повної та достовірної інформації щодо безпеки ядерної установки чи об'єкта... Громадяни мають право отримувати інформацію від установ державної системи контролю за радіаційною обстановкою на території України в місцях їх проживання чи роботи... Для реалізації прав громадян органи державної влади, установи державної системи контролю за радіаційною обстановкою підприємства, установи та організації, діяльність яких пов'язана з використанням ядерної енергії, їх посадові особи зобов'язані: періодично поширювати через засоби масової інформації офіційні відомості про радіаційну обстановку на території, де знаходяться, експлуатуються підприємства по видобуванню уранової руди, ядерної установки» [77]. Певною мірою ці питання на законодавчому рівні знайшли відображення і в кримінальних кодексах зарубіжних держав [78; 79; 80; 81; 82].

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна запропонувати таке визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України:

«Суб'єктом злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення є фізична осудна, спеціально уповноважена службова особа, яка приховує або умисно перекручує відомості про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою, якій до моменту вчинення злочину виповнився вік кримінальної відповідальності».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абдуразаков С.А., Ахмедов Г.А.* Суб'єкт преступления по Уголовному кодексу Узбекской ССР / С.А. Абдуразаков Г.А. Ахмедов // Вопросы совершенствования законодательства Узбекской ССР / [ред. кол. Г.А. Ахмедов и др.]. — Ташкент, 1970. — С. 137–147.
2. *Абшилава Г.В.* Некоторые особенности производства допроса с участием переводчика / Г.В. Абшилава // Российский следователь. — 2004. — № 10. — С. 18–20.
3. *Бородин С.В.* К вопросу совершенствования законодательства об уголовной ответственности несовершеннолетних / С. В. Бородин, Н. А. Носков // Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства. — М., 1994. — С. 57–59.
4. *Владимиров В.А.* Суб'єкт преступления по советскому уголовному праву: [лекция] / В.А. Владимиров, Г.А. Левицкий. — М. : МООП РСФСР, 1964. — 59 с.
5. *Наумов А.В.* Предприятие на скамье подсудимых / А.В. Наумов // Советская юстиция. 1992. — № 17–18. — С. 3–4.
6. *Орлов В.С.* Суб'єкт преступления по советскому уголовному праву / В.С. Орлов. — М. : Госюриздат, 1958. — 260 с.
7. *Орымбаев Р.* Специальные субъекты преступления / Р. Орымбаев ; отв. ред. Г.И. Баймурзин, — Алма-Ата : Наука Каз ССР, 1977. — 152 с.
8. *Павлов В.Г.* Суб'єкт преступления / В.Г. Павлов. — СПб : Юридический центр Пресс, 2001. — 318 с.
9. *Розенко В.І., Матвійчук В.К.* Суб'єкт злочину / В.І. Розенко., В.К. Матвійчук // Лекція. — К. : Українська академія внутрішніх справ, 2004. — 36 с.
10. *Светлов А.Я.* Ответственность за должностные преступления / А.Я. Светлов. — К. : Наукова думка, 1978. — 304 с.
11. *Протченко Б.А.* Понятие невменяемости в советском уголовном праве / Б.А. Протченко // Изд. вузов Правоведение. — 1987. — С. 82–86.
12. *Тацій В.Я.* Суб'єкт злочину / В.Я. Тацій // Кримінальне право України. Загальна частина : Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. Освіти / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін]; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К.-Х., 2001. — С. 130–141.
13. *Устименко В.В.* Суб'єкт преступления (понятие и виды): Учеб. пособие / В.В. Устименко. — Х. : Харьк. юрид. ин.-т, 1989. — 140 с.
14. *Полный курс уголовного права : В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф., засл. деятеля науки РФ А. И. Коробеева. — СПб. : Р. Асланов, Юридический центр Пресс, 2008. — Т. 1 : Преступление и наказание. — 2008. — 1133 с.*

15. Кримінальне право України. Загальна частина : Практикум [Навч. посібник] / Костенко О.М., Козаченко І.П., Матвійчук В.К. та ін. ; за заг. ред. В.К. Матвійчука. — К. : КНТ, 2006. — 432 с.

16. *Шем'яков О.П.* Суб'єкт злочину / О.П. Шем'яков // Кримінальне право України (Загальна частина) / Хохлова І.В., Шем'яков О.П. : [навч. посібник]. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — С. 86–95.

17. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні: pro et contra Юридична газета. — № 24, 12 травня. — 2013. — 1.4 – 9.

18. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.

19. *Шабалин В.А.* Методологические вопросы правоведения. В связи с теорией и практикой социалистического управления / В.А. Шабалин. — Саратов : Саратов. ун-т, 1972. — 226 с.

20. Большая Советская Энциклопедия : В 30 т. — Т. 9 / [гл. ред. А.М. Прохоров]. — 3-е изд. — М. : Сов. Энциклопедия, 1970 : ЕВКЛИД-ИБСЕН. — 1972. — 986 с.

21. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. — М. : Сов. Энциклопедия, 1983. — 840 с.

22. *Шишов О.Ф.* Становление и развитие науки уголовного права в СССР : Пробл. Общей части : Учеб. пособие (1915 – 1936 гг.) / О. Ф.Шишов : науч. ред. В.А. Владимирова. — М. : Б.и., 1981. — Вып. 1 : 917–1920гг. — 1981. — 85 с.

23. *Кант И.* Сочинение в шести томах. — Т.4. — ч. 2 / И. Кант. — М., 1965. — С. 120–137.

24. *Гегель Г.В.Ф.* Философия права / Г.В.Ф. Гегель. — М. : Мысль, 199. — 524 с.

25. *Фейербах А.* Уголовное право / А. Фейербах. — СПб. : Медицинская тип.; тип. Гос. Комерц-коллегии; тип. Имп. Воспит. дома, 1810. — 616 с.

26. *Пионтковский А.А.* Уголовно-правовые воззрения И. Канта, А. Фейербаха, И. Фихте / А. А. Пионтковский. — М. : Профобразование, 1971. — 112 с.

27. *Красиков Ю.А.* Доктрина русского уголовного права : источники и тенденции развития / Ю.А. Красиков // Современные Тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства : тез. докл. науч. конф., (г. Москва, 27–28 января 1994 г.) / Под. ред. С.В. Бородина и др. — М., 1994. — С. 34–36.

28. *Брайнин Я.М.* Уголовная ответственность и ее основания в советском уголовном праве / Я.М. Брайнин. — М. : Госюриздат, 1963. — 281 с.

29. *Трайнин А.Н.* Общее учение о составе преступления / А.Н. Трайнин. — М. : Госюриздат, 1957. — 191 с.

30. Советское уголовное право. Часть Общая: Учеб. пособие / [Н.С. Алексеев, Н.А. Беляев, Н.П. Грабовская, С.А. Домахин, И.И. Карпец, Н.С. Лейкина и др.] — Л. : ЛГУ, 1960. — 587 с.

31. *Пионтковский А.А.* Преступление в области природных богатств / А.А. Пионтковский // Курс советского уголовного права : В 6 т. / [редкол. : А.А. Пионтковский и др.] — М. : 1971. — Т. 5. — С. 513–544.

32. *Писарев А.* Правовая охрана и защита лесов / А. Писарев // Советская юстиция, 1982 — С. 7–10.

33. *Пакутин В.Д.* Ответственность за незаконную порубку леса / В.Д. Пакутин // Социалистическая законность — 1978. — № 11. — С. 40–42.

34. *Баулін Ю.В.* Злочини у сфер обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення / Ю.В. Баулін // Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар /

[Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К., 2003. — С. 830—899.

35. *Матвійчук В.К.* Теоретичні та практичні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища: [монографія] / В.К. Матвійчук. — К. : Національна академія управління, 2011. — 368 с.

36. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка : ок. 5700слов / Ожегов С.И.; под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. — [19 изд., испр.]. — М. : Рус. Яз., 1987. — 846 с.

37. *Даль В.Д.* Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. / В.И. Даль. — М. : Государственное издательство иностр. и национальных словарей, 1955. — Т. 4. — 1956. — 583 с.

38. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. — К. ; Ірпінь : Перун, 2005. — 1728 с.

39. *Матвейчук В.К.* Уголовно-правовая борьба органов внутренних дел с преступным загрязнением водных объектов : Учеб. пособие / В.К. Матвейчук. — К. : НИ и РИО Украинской академии внутренних дел, 1992. — 79 с.

40. *Попов М.И., Харитонов С.О.* Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг / М.І. Попов, С.О. Харитонов // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: У 2 т. / За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — 5-те вид. допов. — Х. : Право, 2013, т. 2 Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. — 2013. — С. 782—840.

41. *Здравомыслов Б.В.* Должностные преступления. Понятие и квалификация / Б. В. Здравомыслов. — М. : Юрид. лит., 1975. — 168 с.

42. *Мельник М.І.* Злочини у сфері службової діяльності / М.І. Мельник // Кримінальне право України. Особлива частина: Підруч. / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К., 2004. — С. 491—513.

43. *Матвейчук В.К.* Уточнение понятия субъекта экологических преступлений на современном этапе развития общества и государства / В.К. Матвейчук // Проблемы борьбы зі злочинністю в Україні : тези доповідей і повідомлень респ. наук. конф. / АН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 1992. — С. 62—64.

44. *Гавриш С.Б.* Уголовно-правовая охрана природной среды Украины. Проблемы теории и развития законодательства / С.Б. Гавриш. — Харьков : Основа, 1994. — 640 с.

45. *Антипов В.І.* Коментар до ст. 238 КК України / В.І. Антипов // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р.; за ред. С.С. Яценка. — К. : А. С. К., 2002. — С. 527—530.

46. *Панько М.М.* Преступления против окружающей среды / М.М. Панько // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: Под ред. Ю.А. Кармазина и Е.А. Стрельцова. — Харьков, 000 «Одиссей», 2001. — С. 496—540.

47. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під заг. ред. Потебенька М.О., Гончаренка В.Г. — К. : «Форум», 2001. — 2-га частина, — 944 с.

48. *Клименко В.А.* Злочини проти довкілля / В.А. Клименко // Кримінальне право України. Особлива частина : [підручник] (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров,

В.А. Клименко та ін.). — Вид. 2-ге, переробл. та допов.; За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Атіка, 2008. — С. 301—353.

49. *Гавриш С.Б.* Коментар до ст. 238 КК України / С.Б. Гавриш // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. : Т. 2 Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Бороисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — 5-те вид., допов. — Х. : Право, 2013. — С. 402—407.

50. *Дудоров О.О.* Злочини проти довкілля / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид., перероб. та допов. — К. : Юридична думка, 2012. — С. 720—782.

51. *Матвійчук В.К.* Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища : [монографія] / В.К. Матвійчук. — К. : Національна академія управління, 2011. — 368 с.

52. *Кришевич О.В., Плугатур В.С.* Злочини проти довкілля / О.В. Кришевич, В.С. Плугатур // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за аг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. — К. : ЮрінкомІнтер, 2016. — С. 530—578.

53. Про порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну, обстановку та стан захворюваності населення: Затверджений постановою Ради Міністрів УРСР від 28 квітня 1990 р. № 100 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100-90-%D0%BF>.

54. Про відповідальність за порушення вимог, спрямованих на поліпшення екологічної обстановки в Українській РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 19 січня 1990 р. № 8711-XI // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 5. — Ст. 60.

55. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.

56. Положення про державну систему моніторингу довкілля: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13, код акту 5112/ 1998 (із змінами і доповненнями станом на 27. 05. 2015 р.).

57. Положення про державне агентство лісових ресурсів України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2014 р. № 521 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 82. — Ст. 2333.

58. Положення про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України : Затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 408 / 2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1241.

59. Положення про Державне агентство водних ресурсів України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 71. — Ст. 1995.

60. Положення про Державну службу геології та надр України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174 // Офіційний вісник України. — 2016. — № 3. — Ст. 192.

61. Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 51. — Ст. 1345.

62. Положення про Державну службу статистики України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2014 р. № 481 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 78. — Ст. 2237.

63. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України : Затверджено Указом Президента України від 23 квітня 2011 р. № 500 / 2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 13. — Ст. 662.

64. Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 44. — Ст. 2949.

65. Положення про державну систему моніторингу довкілля : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13. — Код акту 5112 / 1998.

66. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання : Закон України (в редакції від 29.09.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 20 — 21. — Ст. 727.

67. Про видобування і переробку уранових руд: Закон України від 19 листопада 1997 р. № 645—97 — ВР (в редакції від 05. 12. 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 2—3. — Ст. 41.

68. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 р. № 1908 — III ВР // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 4. — Ст. 44.

69. Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 червня 1999 р. (в редакції від 19 серпня 2002 № 1217 р.) // Офіційний вісник України. — 2002. — № 34. — Ст. 1612.

70. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657 — XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.

71. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939 — VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 32. — Ст. 314.

72. Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 р. № 269 (у ред. Постанови КМУ від 29.03.2002 р. № 431) [Електронний ресурс]. Режим доступу : [://rtp/zakon/radasovua/Laws/269-96%20DO%20BF/print145268441](http://zakon.radasovua/Laws/269-96%20DO%20BF/print145268441).

73. Про забезпечення санітарно та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004 — XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 627. — Ст. 218.

74. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586 — XIV (поточна редакція від 16. 04. 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 17. — Ст. 203.

75. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280 / 97-ВР (поточна редакція від 07.05.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 7—8. — Ст. 51.

76. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403 — IV // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 34—35. — Ст. 458.

77. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 8 лютого 1995 р. № 39/95 — ВР (в редакції 26.10.2014) // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 12. — Ст. 81.

78. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. — St. Petersburg : “Yundichesky Centei Press”, 2001.— 234 p.

79. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298 p.

80. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

81. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 226 p.

82. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

REFERENCES

1. *Abdurazakov S.A., Ahmedov G.A.* Subekt prestuplenija po Ugolovnomu kodeksu Uzbekskoj SSR/ S.A. Abdurazakov G.A. Ahmedov// Voprosy sovershenstvovanija zakonodatel'stva Uzbekskoj SSR/ [red. kol. G.A. Ahmedov i dr.]. — Tashkent, 1970. — S. 137–147.

2. *Abshilava G.V.* Nekotorye osobennosti proizvodstva doprosa s uchastiem perevodchika / G.V. Abshilava // Rossijskij sledovatel'. — 2004. — № 10. — S. 18–20.

3. *Borodin S.V.* K voprosu sovershenstvovanija zakonodatel'stva ob ugolovnoj otvetstvennosti nesovershennoletnih / S.V. Borodin, N.A. Noskov // Sovremennye tendencii razvitiija ugolovnoj politiki i ugolovnego zakonodatel'stva. — M., 1994. — S. 57–59.

4. *Vladimirov V.A.* Subekt prestuplenija po sovetскому ugolovnomu pravu: [lekcija] / V.A. Vladimirov, G.A. Levickij. — M. : MOOP RSFSR, 1964. — 59 s.

5. *Naumov A.V.* Predpriiatie na skam'e podsudimyh / A.V. Naumov // Sovetskaja justicija. 1992. — № 17–18. — S. 3–4.

6. *Orlov V.S.* Subekt prestuplenija po sovetскому ugolovnomu pravu / V.S. Orlov. — M. : Gosjurizdat, 1958. — 260 s.

7. *Orymbaev V.S.* Special'nye subekty prestuplenija / R. Orymbaev ; otv. red. G.I. Bajmurzin, — Alma-Ata : Nauka Kaz SSR, 1977. — 152 s.

8. *Pavlov V.G.* Subekt prestuplenija / V.G. Pavlov. — SPb : Juridicheskij centr Press, 2001. — 318 s.

9. *Rozenko V.I., Matviichuk V.K.* Subiekt zlochynu / V.I. Rozenko., V.K. Matviichuk // Lektsiia. — K. : Ukrainska akademiia vnutrishnikh sprav, 2004. — 36 s.

10. *Svetlov A.Ja.* Otvetstvennost' za dolzhnostnye prestuplenija / A.Ja. Svetlov. — K. : Naukova dumka, 1978. — 304 s.

11. *Protchenko B.A.* Ponjatie nevmenjaemosti v sovetском ugolovnom prave / B.A. Protchenko // Izd. Vuzov Pravovedenie. — 1987. — S. 82–86.

12. *Tatsii V.Ya.* Subiekt zlochynu / V.Ya. Tatsii // Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : Pidruch. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. zakl. Osvity / [M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in]; za red. M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — K. — Kh., 2001. — S. 130–141.

13. *Ustimenko V.V.* Subekt prestuplenija (ponjatie i vidy): Ucheb. posobie / V.V. Ustimenko. — H. : Har'k. jurid. in.-t, 1989. — 140 s.

14. Polnyj kurs ugolovnego prava : V 5 t. / Pod red. dokt. jurid. nauk, prof., zasl. dejaelja nauki RF A.I. Korobeeva. — SPb. : R. Aslanov, Juridicheskij centr Press, 2008. — T. 1 : Prestuplenie i nakazanie. — 2008. — 1133 s.

15. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : Praktykum [Navch. posibnyk] / Kostenko O.M., Kozachenko I.P., Matviichuk V.K. ta in. ; za zah. red. V.K. Matviichuka. — K. : KNT, 2006. — 432 s.

16. *Shemiakov O.P.* Subiekt zlochynu / O.P. Shemiakov // Kryminalne pravo Ukrainy (Zahalna chastyna) / Khokhlova I.V., Shemiakov O.P. : [navch. posibnyk]. — K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. — S.86–95.
17. Kryminalna vidpovidalnist yurydychnykh osib v Ukraini: pro et contra Yurydychna hazeta. № 24, 12 travnia. — 2013. — 1.4 — 9
18. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2001. — № 25–26. — St. 131.
19. *Shabalin V.A.* Metodologicheskie voprosy pravovedenija. V svjazi s teoriej i praktikoj socialisticheskogo upravlenija / V.A. Shabalin. — Saratov : Sarat. un-t, 1972. — 226 s.
20. Bol'shaja Sovetskaja Jenciklopedija : V 30 t. — T. 9 / [gl. red. A.M. Prohorov]. — 3-e izd. — M. : Sov. Jenciklopedija, 1970 : EVKLID-IBSEN. — 1972. — 986 s.
21. Filosofskij jenciklopedicheskij slovar' / [gl. red. : L.F. Il'ichev, P.N. Fedoseev, S.M. Kovalev, V.G. Panov]. — M. : Sov. Jenciklopedija, 1983. — 840 s.
22. *Shishov O.F.* Stanovlenie i razvitie nauki ugolovnoho prava v SSSR : Probl. Obshhej chasti : Ucheb. posobie (1915–1936 gg.) / O.F. Shishov : nauch. red. V.A. Vladimirova. — M. : B.i., 1981. — Vyp. 1 : 917–1920 gg. — 1981. — 85 s.
23. *Kant I.* Sochinenie v shesti tomah. — T. 4. — ch. 2 / I. Kant. — M., 1965. — S. 120–137.
24. *Gegel' G.V.F.* Filosofija prava / G.V.F. Gegel'. — M. : Mysl', 199. — 524 s.
25. *Fejrbah A.* Ugolovnoe pravo / A. Fejrbah. — SPb. : Medicinskaja tip.; tip. Gos. Komerckollegii; tip. Imp. Vospit. doma, 1810. — 616 s.
26. *Piontkovskij A.A.* Ugolovno-pravovye vozzrenija I. Kanta, A. Fejrbaha, I. Fihte / A.A. Piontkovskij. — M. : Profobrazovanie, 1971. — 112 s.
27. *Krasikov Ju.A.* Doktrina russkogo ugolovnoho prava : istochniki i tendencii razvitija / Ju.A. Krasikov // Sovremennye Tendencii razvitija ugolovnoj politiki i ugolovnoho zakonodatel'stva : tez. dokl. nauch. konf., (g. Moskva, 27–28 janvarja 1994 g.) / Pod. red. S.V. Borodina i dr. — M., 1994. — S. 34–36.
28. *Brajnin Ja.M.* Ugolovnaja otvetstvennost' i ee osnovanija v sovetskom ugolovnom prave / Ja.M. Brajnin. — M. : Gosjurizdat, 1963. — 281 s.
29. *Trajnin A.N.* Obshhee uchenie o sostave prestuplenija / A.N. Trajnin. — M. : Gosjurizdat, 1957. — 191 s.
30. Sovetskoe ugolovnoe pravo. Chast' Obshhaja: Ucheb. posobie / [N.S. Alekseev, N.A. Beljaev, N.P. Grabovskaja, S.A. Domahin, I.I. Karpec, N.S. Lejkina i dr.] — L. : LGU, 1960. — 587 s.
31. *Piontkovskij A.A.* Prestuplenie v oblasti prirodnyh bogatstv / A.A. Piontkovskij // Kurs sovetskogo ugolovnoho prava : V 6 t. / [redkol. : A.A. Piontkovskij i dr.] — M. : 1971. — T. 5. — S. 513–544.
32. *Pisarev A.* Pravovaja ohrana i zashhita lesov / A. Pisarev // Sovetskaja justicija, 1982 — S. 7–10.
33. *Pakutin V.D.* Otvetstvennost' za nezakonnuju porubku lesa / V.D. Pakutin // Socialisticheskaja zakonnost' — 1978. — № 11. — S. 40–42.
34. *Baulin Yu.V.* Zlochyny u sfer obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analohiv abo prekursoriv ta inshi zlochyny proty zdorovia naselennia / Yu.V. Baulin // Kryminalnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar / [Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, S.B. Havrysh ta in..] ; za zah. red. V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — K., 2003. — S. 830–899.
35. *Matviichuk V.K.* Teoretychni ta praktychni problemy kryminalno-pravovoi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha: [monohrafiia] / V.K. Matviichuk. — K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 368 s.

36. *Ozhegov S.I.* Slovar' russkogo jazyka : ok. 5700slov / Ozhegov S.I.; pod. red. chl.-korr. AN SSSR N.Ju. Shvedovoj. — [19 izd., ispr.]. — M. : Rus. Jaz., 1987. — 846 s.

37. *Dal' V.D.* Tolkovij slovar' zhivogo velikoruskogo jazyka: V 4 t. / V.I. Dal'. — M. : Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostr. i nacional'nyh slovarej, 1955. — T. 4. — 1956. — 583 s.

38. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / [uklad. i holov. red. V.T. Busel]. — K. ; Irpin : Perun, 2005. — 1728 s.

39. *Matvejchuk V.K.* Ugolovno-pravovaja bor'ba organov vnutrennih del s prestupnym zagriznieniem vodnyh obektov : Ucheb. posobie / V.K. Matvejchuk. — K. : NI i RIO Ukrainskoj akademii vnutrennih del, 1992. — 79 s.

40. *Popov M.Y., Kharytonov S.O.* Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazani z nadanniam publicnykh posluh / M.I. Popov, S.O. Kharytonov // Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar: U 2 t. / Za zah. red. V.Ya. Tatsiia, V.P. Pshonky, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. — 5-te vyd. dopov. — Kh. : Pravo, 2013, t. 2 Osoblyva chastyna / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in. — 2013. — S. 782–840.

41. *Zdravomyslov B.V.* Dolzhnostnye prestuplenija. Ponjatje i kvalifikacija / B.V. Zdravomyslov. — M. : Jurid. lit., 1975. — 168 s.

42. *Melnyk M.I.* Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti / M.I. Melnyk // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: Pidruch. / [Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.]; za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. — K., 2004. — S. 491–513.

43. *Matvejchuk V.K.* Utochnenie ponjatija subekta jekologicheskikh prestuplenij na sovremennom jetape razvitija obshhestva i gosudarstva / V.K. Matvejchuk // Problemy borotby zi zlochynnistiu v Ukraini : tezy dopovidei i povidomlen resp. nauk. konf. / AN Ukrainy. Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. — K., 1992. — S. 62–64.

44. *Gavrysh S.B.* Ugolovno-pravovaja ohrana prirodnoj srody Ukrainy. Problemy teorii i razvitija zakonodatel'stva / S.B. Gavrysh. — Har'kov : Osnova, 1994. — 640 s.

45. *Antypov V.I.* Komentar do st. 238 KK Ukrainy / V.I. Antypov // Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy: za stanom zakonodavstva i postanov Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrudnia 2001 r.; za red. S.S. Yatsenka. — K. : A. S. K., 2002. — S. 527–530.

46. *Pan'ko M.M.* Prestuplenija protiv okruzhajushhej srody / M.M. Pan'ko // Ugolovnyj kodeks Ukrainy. Kommentarij: Pod red. Ju.A. Karmazina i E.A. Strel'cova. — Har'kov, 000 «Odissej», 2001. — S. 496–540.

47. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. Pid zah. red. Potebenka M.O., Honcharenka V.H. — K. : «Forum», 2001. — 2-ha chastyna, — 944 s.

48. *Klymenko V.A.* Zlochyny proty dovkillia / V.A. Klymenko // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : [pidruchnyk] (Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.). — Vyd. 2-he, pererobl. ta dopov.; Za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. — K. : Atika, 2008. — S. 301–353.

49. *Havrysh S.B.* Komentar do st. 238 KK Ukrainy / S.B. Havrysh // Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar : u 2t. : T.2 Osoblyva chastyna / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in. ; za zah. red. V.Ya. Tatsiia, V.P. Pshonky, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. — 5-te vyd., dopov. — Kh. : Pravo, 2013. — S. 402–407.

50. *Dudorov O.O.* Zlochyny proty dovkillia / O.O. Dudorov // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy; za red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. — 9-te vyd., pererob. ta dopov. — K. : Yurydychna dumka, 2012. — S. 720–782.

51. *Matviichuk V.K.* Teoretychni ta prykladni problemy kryminalno-pravovoi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha : [monohrafiia] / V.K. Matviichuk. — K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 368 s.

52. *Kryshevych O.V., Pluhatyr V.S.* Zlochyny proty dovkillia / O.V. Kryshevych, V.S. Pluhatyr // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy / D.S. Azarov, V.K. Hryshchuk, A.V. Savchenko [ta in.]; za ah. red. O.M. Dzhuzhi, A.V. Savchenka, V.V. Chernieia. — K. : YurinkomInter, 2016. — S. 530—578.

53. Pro poriadok i periodychnist obnaroduvannia vidomosti pro ekolohichnu, v tomu chysli radiatsiinu, obstanovku ta stan zakhvoriuvanosti naselennia: Zatverdzeni postanovoiu Rady Ministriv URSR vid 28 kvitnia 1990 r. № 100 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100-90-%D0%BF>.

54. Pro vidpovidalnist za porushennia vymoh, spriamovanykh na polipshennia ekolohichnoi obstanovky v Ukrainiskii RSR : Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainkoii RSR vid 19 sichnia 1990 r. № 8711-XI // Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. — 1990. — № 5. — St. 60.

55. Pro okhoronu navkolyshnogo pryrodnoho seredovyscha : Zakon Ukrainy vid 25 chervnia 1991 r. № 1264-XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 1991. — № 41. — St. 546.

56. Polozhennia pro derzhavnu systemu monitorynhu dovkillia: Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 bereznia 1998 r № 391 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 1998. — № 13, kod aktu 5112/ 1998 (iz zminamy i dopovnenniamy stanom na 27. 05. 2015 r.).

57. Polozhennia pro derzhavne ahentstvo lisovykh resursiv Ukrainy: Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08 zhovtnia 2014 r. № 521 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2014. — № 82. — St. 2333.

58. Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu hirnychoho nahliadu ta promyslovi bezpeky Ukrainy : Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 6 kvitnia 2011 r. № 408 / 2011 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2011. — № 29. — St. 1241.

59. Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo vodnykh resursiv Ukrainy: Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 serpnia 2014 r. № 393 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2014. — № 71. — St. 1995.

60. Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu heolohii ta nadr Ukrainy : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2015 r. № 1174 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2016. — № 3. — St. 192.

61. Polozhennia pro Ministerstvo rehionalnogo rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnogo gospodarstva Ukrainy : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 kvitnia 2014 r. № 197 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2014. — № 51. — St. 1345.

62. Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu statystyky Ukrainy : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 veresnia 2014 r. № 481 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2014. — № 78. — St. 2237.

63. Polozhennia pro Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy : Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 23 kvitnia 2011 r. № 500 / 2011 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2011. — № 13. — St. 662.

64. Polozhennia pro Ministerstvo okhorony navkolyshnogo pryrodnoho seredovyscha Ukrainy : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 lystopada 2006 r. № 1524 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 2006. — № 44. — St. 2949.

65. Polozhennia pro derzhavnu systemu monitorynhu dovkillia : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 bereznia 1998 r. № 391 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. — 1998. — № 13. — Kod aktu 5112 / 1998.

66. Pro zakhyst liudyny vid vplyvu ionizuiuchoho vyprominiuvannia : Zakon Ukrainy (v redaktsii vid 29.09.2013 r.) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2014. — № 20—21. — St. 727.

67. Pro vydobuvannia i pererobku uranovykh rud: Zakon Ukrainy vid 19 lystopada 1997 r. № 645–97 – VR (v redaktsii vid 05.12.2012 r.) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2014. – № 2–3. – St. 41.

68. Pro zonu nadzvychainoi ekolohichnoi sytuatsii : Zakon Ukrainy vid 13 lypnia 2000 r. № 1908 – III VR // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2016. – № 4. – St. 44.

69. Polozhennia pro derzhavnyi sanitarno-epidemiolohichni nahliad : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 chervnia 1999 r. (v redaktsii vid 19 serpnia 2002 № 1217 r.) // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2002. – № 34. – St. 1612.

70. Pro informatsiiu : Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1992 r. № 2657 – XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1992. – № 48. – St. 650.

71. Pro dostup do publichnoi informatsii : Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2011 r. № 2939 – VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2011. – № 32. – St. 314.

72. Pravyla okhorony vnutrishnikh morskykh vod i terytorialnoho moria vid zabrudnennia ta zasmichennia : Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 liutoho 1996 r. № 269 (u red. Postanovy KMU vid 29.03.2002 r. № 431) [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : // rtp // zakon/rada sov ua /Laws / 269 -96 90 DO % BF / print 145268441.

73. Pro zabezpechennia sanitarno ta epidemichnoho blahopoluchchia naselennia : Zakon Ukrainy vid 24 liutoho 1994 r. № 4004 – XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1994. – № 627. – St. 218.

74. Pro mistsevi derzhavni administratsii : Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 1999 r. № 586 – XIV (potochna redaktsiia vid 16. 04. 2017 r.) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2017. – № 17. – St. 203.

75. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280 / 97-VR (potochna redaktsiia vid 07.05.2017 r.) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2017. – № 7–8. – St. 51.

76. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.10.2012 r. № 5403 – IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. – № 34–35. – St. 458.

77. Pro vykorystannia yadernoi enerhii ta radiatsiinu bezpeku : Zakon Ukrainy vid 8 liutoho 1995 r. № 39/95 – VR (v redaktsii 26.10.2014) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1995. – № 12. – St. 81.

78. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. – St. Petersburg : “Yundicheskyy Centei Press”, 2001. – 234 p.

79. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. – St. Petersburg : “Yuridicheskyy Center – Press”, 2001. – 298 p.

80. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. – St. Petersburg : “Yuridicheskyy Center – Press”, 2002. – 366 p.

81. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. – St. Petersburg : “Yuridicheskyy Center – Press”, 2002. – 226 p.

82. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn.V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. – St. Petersburg : “Yuridicheskyy Center – Press”, 2002. – 366 p.

Савенкова Т.Г. Суб'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення

У статті проведено дослідження загальних теоретичних положень, що стосуються суб'єкта злочину. Автор з'ясовує існуючі погляди на суб'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Проаналізовано чинне законодавство, що стосується суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України. На підставі дослідження запропоновано визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

Ключові слова: суб'єкт злочину, перекручення, приховування, відомості, екологічний стан, захворюваність, населення.

Савенкова Т.Г. Субъект преступления сокрытие или искажение сведений об экологическом состоянии или заболеваемости населения

В статье проведено исследование общих теоретических положений, касающихся субъекта преступления. Автор выясняет существующие взгляды на субъект преступления сокрытие или искажение сведений об экологическом состоянии или заболеваемости населения. Проанализировано действующее законодательство, касающееся субъекта преступления, предусмотренного ст. 238 УК Украины. На основании исследования предложено определение субъекта преступления, предусмотренного ст. 238 УК Украины.

Ключевые слова: субъект преступления, искажения, сокрытие, сведения, экологическое состояние, заболеваемость, население.

Savenkova T. Subject of a Crime of Concealment or Misrepresentation of Information on the Ecological State or Population Morbidity

In this article, the complex research of theoretical provisions concerning a subject of a crime is provided. The author investigates the existing viewpoints on the subject of a crime of concealment or misrepresentation of information on the ecological state or population morbidity. The current legislation concerning a subject of a crime under Article 238 of the Criminal Code of Ukraine is analyzed. Grounding on the research, the definition of a subject of a crime under Article 238 of the Criminal Code of Ukraine is suggested.

Keywords: Subject of a Crime; Misrepresentation; Concealment; Information; Ecological State; Morbidity; Population

Стаття надійшла до редакції 17.04.2017.